

Hoe zorg je voor goede samenwerking met politie en justitie?

Handreiking voor hulpverleners in de zorg voor jeugd die (vermoedelijke) slachtoffers van mensenhandel/loverboys opvangen.

Je vindt hierin tips voor een goede samenwerking met politie en justitie in jouw regio.

Waarom is dit belangrijk?

Goede samenwerking tussen politie/justitie en zorginstelling bevordert de veiligheid van het meisje, van haar familie en van jou en je collega's.

Bij een goede samenwerking wordt het meisje optimaal beschermd en kan revictimisatie bij verlof of een eventuele onttrekking worden voorkomen.

Wat vraagt dit van jou als hulpverlener?

De ingrediënten uit deze handreiking helpen je om de samenwerking vorm te geven binnen de eigen regio en organisatie. Jullie kunnen deze regionaal vertalen in concrete afspraken en handelingen. Samenwerking komt pas goed van de grond wanneer de samenwerkingspartners zelf de afspraken hebben ingevuld en zich hieraan hebben verbonden. Hierbij is continue reflectie, evaluatie en bijstelling van belang. Samenwerkingsafspraken kunnen worden vastgelegd in een convenant.

De kennis die tijdens het beschrijven van deze ingrediënten beschikbaar was, vormt het uitgangspunt. Het gaat om kennis gebaseerd op good practices, beschikbare documentatie, gesprekken met medewerkers van verschillende jeugdzorgorganisaties (van uitvoerende professionals tot bestuurders) en gesprekken met vertegenwoordigers van politie en justitie.

Uitgangspunten

- 1 Kijk op de website van het Nationaal Verwijzingsmechanisme: www.wegwijzer-mensenhandel.nl. Je leest hier wie wat doet bij mensenhandel. Lees ook de informatie over vermissingen van personen uit instellingen op de [website van de politie](#). Zorg dat je weet in welke situaties je hier gebruik van kunt maken.
 - 2 Stel een aandachtsfunctionaris aan voor loverboy/mensenhandelproblematiek. Zorg dat die persoon op de hoogte is van de ontwikkelingen, collega's informeert, intern als vraagbaak fungeert en een rol speelt bij het onderhouden van contact met de politie.
 - 3 Zorg dat de samenwerking tussen politie/justitie en zorginstelling onderdeel is van een bredere samenwerking binnen de keten. Organiseer bijvoorbeeld 'zorgtafels'.
 - 4 Leg werkafspraken binnen een samenwerkingsverband vast in een convenant. Houd er rekening mee dat een convenant gebonden is aan bestaande wettelijke kaders. Lees hierover meer in het informatieblad van het College Bescherming Persoonsgegevens over [informatie delen in samenwerkingsverbanden](#).
 - 5 Ga zorgvuldig om met persoonsgegevens van cliënten en andere betrokkenen. Houd rekening met de bepalingen vanuit de Jeugdwet en de Wet bescherming persoonsgegevens. Zet het onderwerp privacy regelmatig op de agenda, regelingen kunnen immers wijzigen.
-

Leg contact en bouw vertrouwen op

Politie/justitie en (jeugd)zorg hebben allebei vooroordelen over elkaar. Ook de jeugdigen hebben meer dan eens negatieve ervaringen met en verwachtingen van de politie. Start daarom met het wegnemen van vooroordelen en het opbouwen van vertrouwen. Een prettig contact is de basis van goede samenwerking.

Aandachtspunten

- Zoek uit wie bij de politie in jouw regio loverboy/mensenhandelproblematiek in portefeuille heeft. Wie is de wijkagent en wie is de specialist mensenhandel of mensenhandlerechercheur? Wie is de contactpersoon voor vermissingen? Loverboy/mensenhandelproblematiek valt onder de Afdeling Vreemdelingen, Identificatie en Mensenhandel (AVIM).
 - Geef de betrokken medewerkers van de politie informatie over de achtergronden en complexiteit van de problematiek van de jeugdigen in zorg.
 - Vraag om directe telefoonnummers en laat ook weten op welk nummer jullie organisatie/contactpersoon 24 uur per dag direct bereikbaar is.
 - Leer elkaars werelden kennen. Nodig de politie uit voor informeel contact met de medewerkers en de meisjes (bijvoorbeeld via een spreek- of vragen-uurtje of laat ze mee-eten). Ga ook zelf op 'werkbezoek' bij de politie.
 - Bel bij telefonische verzoeken van de politie/justitie zo nodig terug ter verificatie.
 - Wil je advies vragen aan de politie over een casus? Doe dit altijd anoniem als het meisje hiervoor geen toestemming heeft gegeven. Je hebt immers beroepsgeheim. Je kunt het beroepsgeheim alleen doorbreken als het meisje reëel gevaar loopt en het gevaar niet op een andere manier kan worden afgewend. Lees meer over het beroepsgeheim in de [handreiking Signalering Mensenhandel voor werkers in de gezondheidszorg](#) van SOA Aids Nederland.
 - Je kunt bij signalen van mensenhandel ook meteen contact opnemen met [Meld Misdaad Anoniem](#).
-

In hoeverre mag je persoonsgegevens delen met de politie en het OM? **Wettelijk kader over beroepsgeheim**

(uit: Handreiking Signalering Mensenhandel voor werkers in de gezondheidszorg, SOA Aids Nederland, 2014, p. 55-56)

Het beroepsgeheim houdt in dat persoonsgegevens van het meisje niet gedeeld mogen worden met de politie of het Openbaar Ministerie (OM). Ook hier geldt echter dat de professional kan oordelen dat een conflict van plichten doorbreking van het beroepsgeheim rechtvaardigt. Ook wanneer politie of justitie om cliëntgegevens vragen, rust de uiteindelijke verantwoordelijkheid voor de vraag of en in hoeverre gegevens worden verstrekt bij de professional. Het delen van het geheim moet altijd gericht zijn op het afwenden van een direct gevaar of ernstig nadeel voor de betrokken patiënt of een ander en niet op een opsporingsbelang van politie of OM, hoewel dat er natuurlijk wel mee gediend kan zijn. Waarheidsvinding is geen reden om het beroepsgeheim te doorbreken. Bij de afweging tussen strafrechtelijke waarheidsvinding en bewaren van het beroepsgeheim zal de rechter als regel het laatste belang laten prevaleren.

Indien de hulpverlener besluit de politie te informeren, dan moet hij zijn beroepsgeheim zo min mogelijk schenden, dat wil zeggen niet meer gegevens verstrekken dan noodzakelijk is voor het doel. Daarbij is het aan te bevelen de informatie zoveel mogelijk te beperken tot feitelijke gegevens.

Wanneer de politie vraagt persoonsgegevens over het meisje te verstrekken ten behoeve van de voorkoming, opsporing en vervolging van strafbare feiten, vervalt een aantal eisen uit de Wet bescherming persoonsgegevens. Zo hoeft in dit geval de verstrekking van de betrokken gegevens niet verenigbaar te zijn met het doel waarvoor ze zijn verzameld. De politie zal echter moeten kunnen aangeven op grond van welke wettelijke regeling de professional verplicht is deze gegevens te verstrekken. Meestal zal het beroepsgeheim hieraan in de weg staan, tenzij sprake is van een van de bovengenoemde uitzonderingen.

Breng het netwerk in kaart en houd bezoekers in de gaten

Maak samen met het meisje en netwerkanalyse. Deze analyse geeft inzicht in wie steunende personen zijn en wie risicovolle of zelfs gevaarlijke personen in het netwerk van het meisje zijn. En welke plekken zijn voor haar risicovol? Noem de personen met naam en toenaam. Een actuele netwerkanalyse helpt in het contact met de politie als het meisje zich onttrekt aan de instelling of als zij overweegt om aangifte te doen.

Aandachtspunten

- Leg het meisje uit wat er wel én niet met deze gegevens gebeurt, waarom je deze gegevens bijhoudt (ook voor als er sprake is van een onttrekking) en hoe en hoe lang je die gegevens bewaart.
 - Bespreek met het meisje de betrouwbaarheid van gegevens op social media. Niet alles berust op waarheid.
 - Laat het meisje accounts op social media niet te snel sluiten of verwijderen, om haar te beschermen of te onthouden van contact. Hierdoor kunnen veel gegevens verloren gaan.
 - Neem in de netwerkanalyse of in het dossier ook de personalia op van de personen die het meisje bezoeken of ophalen. Vraag hen om zich te legitimeren (noteer dan nummer identiteitskaart, geldigheidsdatum en geboortedatum, eventueel kenteken van de auto of brommer). In de praktijk worden bezoekers of vriendjes bij twijfel nagetrokken bij de politie nadat de bezoekers hier zelf toestemming voor hebben gegeven. Ook het meisje wordt hiervan op de hoogte gebracht. Er zijn instellingen die de toegang ontzeggen wanneer de bezoeker geen toestemming wil geven of zich niet wil legitimeren. Maak met de lokale politie-eenheid afspraken over het natrekken van bezoekers, rekening houdend met de Wet politiegegevens.
 - Stel vanuit de organisatie een helder reglement op voor bezoekers zodat zij weten waar ze aan toe zijn.
-

Werk samen met de politie bij vermissing of onttrekking van het meisje

Een goede samenwerking met de politie bij vermissing of onttrekking van het meisje is van groot belang voor een snelle terugkeer. In de eerste plaats om de politie te kunnen informeren en daarmee de opsporing te vergemakkelijken en in de tweede plaats voor het zetten van de juiste vervolgstappen.

Aandachtspunten

- Verzamel vanaf de plaatsing gegevens over het meisje. Zorg ook voor een recente foto. Maak op basis van de gegevens een risicotaxatie. Noteer incidenten en situaties waaruit een mogelijk verhoogd risico op onttrekking blijkt en adressen waar het meisje mogelijk heen gaat bij een vermissing of onttrekking. Maak hierbij gebruik van de netwerkanalyse. Let op social media. Betrek bij het maken van de risicotaxatie ook de ouders of voogd.
- De zorginstelling heeft een eerste verantwoordelijkheid voor het lokaliseren van het meisje. Handel vanuit deze verantwoordelijkheid.
- Maak gebruik van de meldingsformulieren van de politie. Sinds 1 juli 2015 is het intakeproces voor het aanmelden van een vermissing van personen (zonder spoed) uit een instelling gestandaardiseerd via www.politie.nl/vermissing. Bij spoed: bel 112. Er zijn voor de politie drie digitale formulieren van belang bij vermissingen uit instellingen:
 - een [meldingsformulier](#) wanneer het meisje vermist is;
 - een [afmeldingsformulier](#) wanneer het meisje is teruggekeerd of anderszins terecht is;
 - een [overplaatsingsformulier](#) wanneer de vermissing moet worden overgeplaatst naar een andere opnameplek.Op de formulieren staat welke gegevens van het meisje bij de politie bekend moeten zijn. Meer informatie over het melden van een vermissing lees je op: www.wqd.nl/melding-vermissing
- Zorg ervoor dat de voogd bereikbaar en beschikbaar is tijdens de vermissing en als het meisje door de politie wordt aangetroffen. De voogd draagt, in samenwerking met de instelling, zorg voor toezicht, het vervoer terug en andere noodzakelijke zorg (ook als dit in het buitenland is). ▶

- Een vermissing wordt door de politie als urgent bestempeld als er een kans is op (eengerelateerd) geweld, als het meisje mogelijk slachtoffer is van een misdrijf of vermoedelijk in het gezelschap is van criminelen (mensenhandelaren). Geef dat dus door als dit het geval is.
 - Stimuleer het meisje om zich bij terugkomst te laten testen op soa's en zwangerschap. Dit kan bij de Centra Seksueel Geweld of bij de huisarts. Zorg dat dit snel gebeurt, vanwege de risico's die het meisje loopt en vanwege bewijsmateriaal voor de politie.
 - Praat met het meisje over waar zij is geweest en wat er is gebeurd. Neem deze informatie op in het dossier, dit kan mogelijk nuttig zijn wanneer het meisje zich opnieuw onttrekt.
 - Ontneem (vermoedelijke) slachtoffers niet automatisch hun verlof na een onttrekking. Pas het verlof eventueel aan met de nodige veiligheidsmaatregelen. Het doel van (gesloten) plaatsing is om jeugdigen weer te laten terugkeren in de samenleving. Het oefenen met vrijheden is hiervan een onderdeel. Dit vraagt om uitleg aan en afstemming met de politie.
-

Stimuleer het meisje om aangifte te doen

Niet alle meisjes willen aangifte doen, vanwege angst voor of loyaliteit aan de dader. Aangifte doen is ook niet in alle gevallen gewenst of nodig. Het maken van een goede afweging vereist deskundigheid. Ga dus bij voorkeur hierover in overleg met deskundigen bij de politie. Via een melding bij de lokale politie kan het meisje worden doorverwezen naar de afdeling Vreemdelingenpolitie, Identificatie en Mensenhandel (AVIM) waar mensenhandelgecertificeerde medewerkers werken. Creëer daarnaast binnen de organisatie een sfeer waarin het vanzelfsprekend is om aangifte te doen bij incidenten binnen de organisatie. Dit verlaagt de drempel.

Aandachtspunten

- Neem het onderwerp 'aangifte doen' en de motivatie om dit wel of niet te doen op in het werkproces van de organisatie. Wees hierover duidelijk naar het vermoedelijke slachtoffer. Weet als professional wat de stappen in het proces kunnen zijn en bereid het meisje daar op voor.
- Laat zien dat aangifte doen de norm is bij incidenten in jouw organisatie. Hiermee creëer je een vanzelfsprekendheid om aangifte te doen.
- Realiseer je dat meisjes vaak geen aangifte durven doen omdat ze bang zijn voor de gevolgen. Bespreek dit met het meisje.
- Wees je ervan bewust dat het doen van aangifte niet altijd succesvol is. Bij geringe signalen en vermoedens kan het proces leiden tot een pijnlijke en negatieve ervaring voor het meisje. Daarnaast kan een gerechtelijk proces lang duren en moet het meisje meerdere malen haar ervaringen vertellen. Dit kan erg confronterend en traumatisch zijn. Betrek eventueel de politie bij deze afweging.
- Aangifte doen moet dus nooit het doel op zich zijn of onderdeel van een protocol. Stel altijd de belangen van het (vermoedelijke) slachtoffer voorop.
- Voordat een slachtoffer wordt gehoord, vindt er altijd een intake plaats bij de politie. Dit is een goed moment voor een meisje om zich te laten informeren door de politie. De politie kan op basis hiervan bepalen of er sprake is van een strafbaar feit en zo nodig ambtshalve tot opsporing overgaan. ►

- Betrek deskundigen op het onderwerp aangiftebereidheid (intern of extern) of vraag de politie om advies.
 - Leg afspraken over het omgaan met of het melden van strafbare feiten die jou als professional ter ore komen vast in een protocol.
 - Heeft het meisje tijdens de periode van onderdrukking strafbare feiten gepleegd? Dit hoeft geen belemmering te zijn om aangifte te doen. De officier kan bepalen om het slachtoffer niet te vervolgen voor deze strafbare feiten (opportuïteitsbeginsel - beginsel van niet vervolging). Slachtoffers zijn hierdoor ook minder kwetsbaar en chantabel wanneer de behandeling is afgerond.
 - Weet dat het horen van een (vermoedelijk) slachtoffer moet worden uitgevoerd door een daartoe opgeleide politiefunctionaris. Het slachtoffer kan aangeven of ze met een mannelijke of vrouwelijke rechercheur wil praten.
 - Speciaal ingerichte verhoorkamers in de instelling zelf kunnen de drempel voor het doen van aangifte verlagen. Deze worden in samenwerking met de politie opgezet.
-

Wees alert op de veiligheid van cliënten en medewerkers

Is er sprake van loverboy/mensenhandelproblematiek in de instelling?

Bedenk dat medewerkers en andere cliënten risico lopen om in een onveilige situatie terecht te komen. Cliënten kunnen in de instelling potentiële slachtoffers ronselen, daders kunnen medewerkers onder druk zetten. Aandacht voor hun veiligheid is daarom van groot belang.

Aandachtspunten

- Meld een incident van agressie, bedreiging of gevoel van onveiligheid altijd bij je werkgever en een hiervoor speciaal aangewezen veiligheidsfunctionaris.
 - Laat de instelling altijd aangifte doen namens de professional als er een incident op het gebied van loverboy/mensenhandelproblematiek (daderschap) heeft plaatsgevonden, ook als het meisje daarbij betrokken is.
 - Jouw werkgever is verplicht om te zorgen voor een veilige werkomgeving. Om na te gaan of een werkgever voldoende doet, kan de Zelfinspectie van de Inspectie SZW gebruikt worden: www.zelfinspectie.nl/agressie
-

© 2015 Nederlands Jeugdinstituut

Overname uit deze uitgave alleen met bronvermelding.

Commissie Aanpak meisjesslachtoffers loverboys/mensenhandel in de zorg voor jeugd (Commissie Azough). Op initiatief en met ondersteuning van Jeugdzorg Nederland.

Met financiële steun van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Tekst: Stefanie Abrahamse en Marianne Berger

Vormgeving: Punt Grafisch Ontwerp

Nederlands Jeugdinstituut

Catharijnesingel 47

Postbus 19221

3501 DE Utrecht

T. 030 230 6344

E. info@nji.nl